

David Lobeck Gottfried Florinus

Disputatio Theologica Erroneo Calvinianorum, De Primaria peccati causa & origine, dogmati e diametro opposita, & Sub Praesidio ... Dn. Davidis Lobechii SS. Theologiae Doctoris & Professoris. In alma Rosarum Academia ad examinandum publice proposita a Godtfrido Florino, Steinhemensi Westphalo. In Auditorio magno ... die 28. Iulii

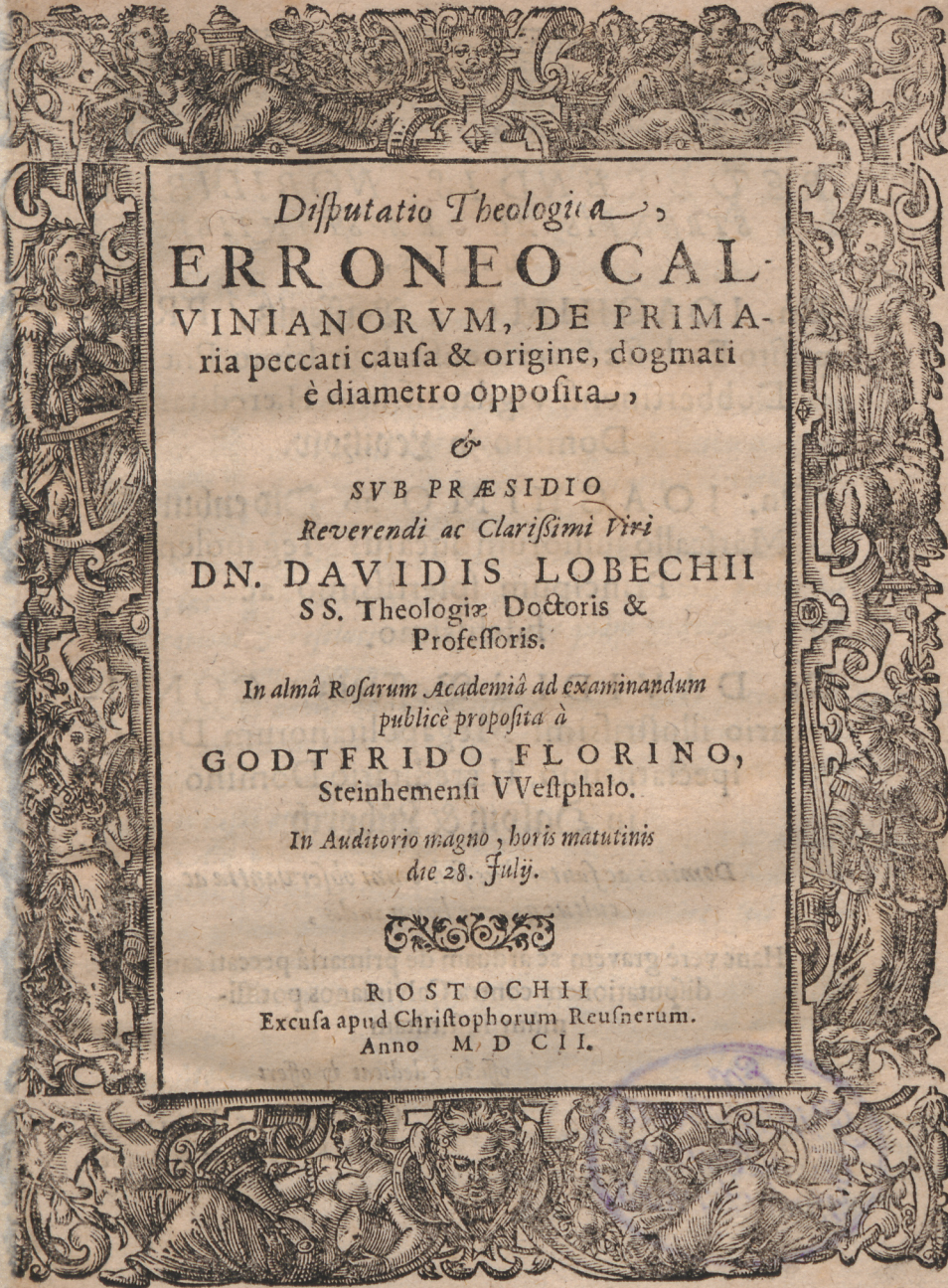
Rostochii: Reusnerus, 1602

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn771907818>

Druck Freier Zugang

—

Disputatio Theologica,
ERRONEO CAL-
VINIANORVM, DE PRIMA-
ria peccati causa & origine, dogmati
è diametro opposita,

✠
SVB PRÆSIDIO
Reverendi ac Clarissimi Viri
DN. DAVIDIS LOBECHII
S. S. Theologiæ Doctoris &
Professoris.

In almâ Rosarum Academiâ ad examinandum
publicè proposita à
GODFRIDO FLORINO,
Steinhemenfi VVestphalo.

In Auditorio magno, horis matutinis
die 28. Julij.

ROSTOCHII
Excusa apud Christophorum Reufnerum.
Anno M D C II.

20. 1602

REVERENDIS, NOBILIBVS,
STRENVIS AC PRAESTANTIBVS
VIRIS,

Dn. IOACHIMO à Bassevitz / PRÆ-
posito Ecclesiæ Swerinensis dignissimo, Præfeto
Dobbertinensi vigilantissimo, Hæreditario
Domino in Levitzow.

Dn. IOACHIMO ab Oldenburgk/
Marscallo juniorum ducatus Megapolensis
Principum solertissimo ac
fidelissimo.

Dn. DAVIDI à Bassevitz / CONSI-
liario illustrissimi Megapolitanorum Ducis
spectatissimo, Hæreditario Domino
in Dalvitz & Lüborch.

*Dominis ac fautoribus suis omni observantia ac
cultus genere honorandis,*

Hanc verè gravem ac arduam de primariâ peccati causâ
disputationem contra Calvinianos potissi-
mùm institutam

officiosè dedicat & offert

Godtfridus Florinus
Respondens & Autor.

DISPUTATIONIS THEOLOGICAE
DE CAUSA PECCATI
ERRONEO CALVINIANO-
rum dogmati oppositæ,

THESIS I.

Ratio admodum & ardua præ reliquis est, nec non multis difficultatibus spinosis intricata quaestio illa, quæ de peccati causa inter Literatos agitur atq; controversatur.

2. Si enim usquam unquam impeggerunt humana ingenia graviter, interq; se dissenserunt acriter, utiq; in hujus quaestione explicatione & resolutione impeggerunt quam gravissime, dissenserunt quam acerrime.
3. Fuerunt namq; qui ab actionibus malis, quas peccata vo- Epicurei. camus, providentia divina regimen prorsus removerent, ac sequestrarent; omnium omnino rerum humanarum eventum fortuito casui attribuentes.
4. Alij autem per excessum exorbitantes ita illas divine Floriani providentia subjecerunt, ut statuerent; Deum peccata hominum & Liberti- velle, utq; fiant non solum immutabiliter decernere, sed etiam ni. efficaciter procurare.
5. Quam turpissimam prodigiosa impietatis notam purissi- Valenti- ma Deitati ne inurerent, quidam Deo bono alterum adjunxe- niani. runt Malum, à quo omnia scditatis & malitia facta promanare, suamq; originem trahere dicebant.
6. Horum nihil placuit alijs: qui propterea, ut & ab uno Hermoge- illo vero Deo dictas malitia actiones averterent, & dualitatem Marcioni- Deorum tæ.

Deorum tollerent, ad materiam rerum se converterunt, docuerunt q̄ ab eterno extitisse cum bonam tum malam materiam, cuius virtute vitiove fiat, quod ex alterutra creati homines boni vel mali existant.

Manichæi. 7. Alij verò hoc quoq̄ figmento non acquiescentes hanc concinnam commenti sunt fabulam; nimirum utroq̄ Deo ex subjectâ sibi materiâ opus aggresso ob pugnam inter illos exortam, adversariam gentem (ita appellabant materiam malam) aliquid de suâ substantiâ hominis creationi admiscuisse, illamq̄ ipsam substantiam peccatorum in homine causam extitisse.

8. Ex hoc tam confuso, tam vario, tamq̄ multiplici teterrimarum opinionum cinno, quid aliud colligere possumus, quam admodum abstrusam, difficilem ac arduam, nec non multis obscuritatibus nebulosissimis involutam esse vera peccati cause investigationem.

9. Quæ tamen difficultas & perplexitas deterrere nos minime debet, quò minus in veritatem illius de causa peccati questionis sedulo ac diligenter inquireamus, quò, quid statui de illa recte possit & jure debeat, assequamur.

10. Quod ut majori facilitate & breviori compendio fiat, non humanae rationis placita morabimur, ejusve speculationibus indulgebimus; sed in augustum Sacrarum literarum penu subrepentes Spiritui Sancto animos nostros hujus rei cognitione pasceudos ac imbuendos exhibebimus.

11. Hujus enim voci nisi patentes & parentes præbuerimus aures, verendum utiq̄ nobis erit ne intricatissimo falsarum opinionum labyrintho, magno nostro cum damno, prorsus seducamur ac undiquaq̄ irretiamur.

12. Haud secus ac Epicureis, Florianis, Hermogenianis, & deniq̄ Manichæis id contigisse literarum monumenta attestantur.

13. Quorum quidem omnium haereses ac fanatica opinio-
nes jam pridem ex Ecclesia sunt explose, protrusa, eliminata;
nè veneno illarum plurium animi inficerentur ac enecarentur.

14. Repullulavit tamen ac revixit hoc nostro seculo, καὶ νῦν
δογμα ἄτων fertilissimo Florinianorum & Libertinorum haeresis,
& patronos ac tutores naçta Calvinianos non flaccidè equidem
sed luxuriosè jam propediem viret, floret, germinat.

15. Contra hanc igitur haeresim, illiusq; modernos patronos
praesentis hujus disputationis nostrae aciem instruemus ac dirige-
mus; sperantes certò victoriam nos Dei omnipotentis gratià &
auxilio deportaturos.

16. Ne autem in infinitum haec nostra excrescat ac protra-
hatur pugna, certos ipsi cancellos circumdabimus, 1; quae reverà
Calvinianorum de causà peccati sententia, & quatenus illi
actiones hominum malas divinae providentiae subjiciant, osten-
suri. 2; opinionem ipsorum cum argumenta contra illam propo-
nendo, tum fundamenta illius subvertendo, refutaturi; 3; ve-
ram ac orthodoxam nostrarum Ecclesiarum de peccati causà sen-
tentiam exposituri.

17. Ac primum quidem quod attinet magnam sibi injuriam
fieri protestando clamitant Calviniani, quod audire cogantur se
statuere ac docere; Deum esse efficientem peccati causam atq;
autorem: Deum peccata hominum velle, utq; fiant non solum
immutabiliter discernere, sed etiam efficaciter procurare.

18. Sed protestationem hanc factò esse prorsus contrariam,
merumq; inane fucum ad circumveniendos fallendosq; sim-
pliciores compositum, ex proprijs ipsorum verbis intelligi &
evinci potest faciliè.

19. Ursinus hunc in modum scribit; Providentia Dei non
tantum ad omnes omnium creaturarum actiones & motus ex-
tenditur; sed etiam est decretum efficax, liberrimum & im-
mutabile

Tractat.
theolog.
vol. 1. fol.
415. a.

mirabile divina voluntatis, secundum quod omnia fiunt; nec potest ea ad solam præscientiam & permissionem eventuum & actionum restringi: Adeò enim evidenter & significanter voluit Deus exprimere & nobis inculcare interventum voluntatis & decreti & operationis suæ, non tantùm in conservandis creaturis, sed etiã faciendis & gubernandis omnibus singulorum motibus, ut etiam præcipere & mandare se dicat æterno decreto, & fræno providentiæ suæ, quæ nunquam verbo præcepit, ac ne revelavit quidem facienti quod ea fieri velit.

Volum. 2.
fol. 183. cir-
ca finem.

20. Brevius hæc completitur alibi, ubi expressè asserit; providentiam & voluntatem divinam efficere & cedere malas actiones, sive actiones istas hominum, quæ propriè loquendo peccata sunt & dici solent.

21. Zuinglius in Serm. de provid. cap. 5. teterrimas hæc evomuit blasphemias; Porro injustitiam in sese nobis ostendere, Numen cum nulla ratione posset, ut, quod undiq; verum, bonum, sanctum naturã sit, per creaturam injustitiæ exemplam produxit: non quasi creatura illam sup. mente produxerit, quæ nec est, nec vivit, nec operatur sine Numine; sed quod Numen ipsum AUCTOR est ejus, quod nobis est injustitiæ, illi verò nullatenus est. Et ibidem; Vnum igitur atq; idem facinus, puta adulterium aut homicidium, quantum Dei est autoris, motoris, impulsoris, opus est, crimen non est: quantum autem hominis est, crimen ac scelus est. Et paulò inferius; Movet Deus latro- nem ad occidendum etiam innocentem.

22. Calvinus scribit Diabolum & totam improborum cohortem non posse maleficium concipere & conceptum moliri, nisi quantum Deus mandarit: mandante autem Deo, cujus est armare illorum furorem, ad obsequia præstanda fræno cogi l. 1. Inst. c. 17. § 11. Homines efficere nisi arcana Dei nutu, nec quicquam

quicquam deliberando agitare, nisi quod ipse jam apud se decreverit, & arcanâ suâ directione constituat, l. eod. c. 18. § 1. Hominem justo Dei impulsu agere, quod sibi ipsi non licet § 4. Satanam Dei nutu ac imperio huc atq; illuc inflecti ad exsequenda ejus judicia & se non de universali Dei motione, unde creaturae omnes ut sustententur, ita etiam efficaciam quidvis agendi ducunt; sed de illa speciali actione tantum loqui, quae in unoquoque facinore apparet. l. 2. c. 4. § 2. Deum decrevisse ut suâ defestatione periret Adam; siquidem nobilissimam ex suis creaturis ambiguo fine non condiderit. l. 3. c. 23. § 7. Deum idè præscivisse, quem exitum esset homo habiturus, quia decreto suo ita ordinaverat, ibid. Hominem cadere Dei providentiâ sic ordinante § 8. Ex Dei ordinatione hominibus injici peccandi necessitatem, § 9.

23. Hos & plures alios elegantes flosculos licet decerpere ex amœno illo Institutionum Calvinii horto. Quod si verò ulterius procedemus ad hortum libri de aeternâ Dei Praestinatione, eiq; nos aliquantisper insinuabimus, pulchriores forsân adhuc flosculos inveniemus: nimirum hosce; Arcano Dei consilio præordinatum fuisse hominis lapsum p. 905. fieri aliter non potuisse, quin homo laboretur p. 906. Non nisi Deo volente atq; ita ordinante Adamum cecidisse, seq; & posterios perdidisse p. 916. A Domino procedere, quae sceleratè ab hominibus maleficia perpetrantur, ejusq; voluntatem primam rerum causam esse p. 946.

24. Patris & præceptoris vestigia insistit Theodorus Beza: In resp. ad Sebastia. castelliensis calumniam z. Deus, inquit, hominem conditurus ad gloriam tum misericordiae, tum severitatis suae declarandam, Adamum condidit ad imaginem suam, id est, sanctum ac innocentem. Cur nam id verò? Nempe quia bonus cum sit, non potest ab eo vitiosum quicquam creari: vitiosi autem sint oportet, tum quorum constituit

stituit misereri, tùm etiam quos iuste decrevit gloria sua causâ
condemnare. Ideo oportuit Adamum condi sanctum & inno-
centem: sed qui suâ sponte & sine ullâ Dei culpâ vittosus fa-
ctus viam patefaceret, æternis Dei consilijs, id est, tùm miseri-
cordia tùm iustitiæ ipsius declaranda. Oportuit ergo De-
um quoq; hanc unicam viam sibi aperire, id est,
Adami lapsum ordinare. Brevius hæc contrahit in con-
fessione sua cap. 3. artic. 6. & 8. ubi dicit; Hominem ad decla-
randam Dei cùm iustitiam tùm misericordiam creatum esse:
ideog, illam oportuisse puritate & integritate suâ excidere.

25. Ita ille in specie de Adami lapsu: in genere verò de
omnibus peccatis actualibus statuit ac dicit, Dei efficacita-
tem, in omnibus quæ fiunt, intervenire sine ulla exceptio-
ne^a; imò Deum esse causam primam omnium rerum quæ fiunt,
& determinasse omnia ab æterno ante omnem prævisionem de-
terminationis secundarum causarum.

a In ead.
resp.
aphor. 18.
Præceden-
tibus 17.
aphorif-
mis.

De Nat.
Dei fol.
736.

26. Ab his etiam non dissentit Zanchius. Fatemur, in-
quit, Dei ordinatione Adamum in peccatum fuisse lapsum.
Quid enim opus est tergiversatione? Si Deus simpliciter no-
lisset illum peccare, non peccasset: quasi verò Deo invito ali-
quid fiat. Occasionem illi dedit peccandi, dum legem
tulit, quam sciebat ipsum non servaturum. Creavit serpentem
& Diabolum, qui Evam tentarent, Dedit ei uxorem, quæ illum
alliceret. Deniq, permisit eum suo arbitrio male uti. Quo-
modo dici potest Adamum esse lapsum in peccatum citra Dei ordi-
nationem ac prædestinationem? Fatemur ergo factum fuisse
Dei consilio & voluntate, ut Adamus lapsus sit.

27. Idem scribit; Vniuersos homines eò fuisse ordinatos, ut
permitterentur peccare: Deum destinasse reprobos ad hanc con-
ditionem, ut non queant non varia admittere scelera: ad pec-
catum, VT PECCATVM est, tam electos, quàm reprobos
fuisse

fuisse præordinatos: Deum ab omni aternitate reprobos ad
privationem gratiæ, ad peccata, & ad pœnas peccatorum (qua
tria dicit consequi reprobationem fol. 720.) præordinasse^a: imò
Deum non solum tradere hominum corda in flagitia permitten-
do, offendicula objiciendo, sed etiam interna actione im-
pellendo.^b

28. Szegedinus paucis se expedit, & quod alij prolixius in-
culcant, summatim complectitur asserendo; Deum mala
agere sive operari etiam occasionaliter & effectivè,
id est, non solum peccandi occasionem offerre & prabere; sed
quoq; efficaciter procurare, ut mala fiant sive peccata commit-
tantur.

29. Eodem modo Amandus Polanus rem totam in pauca con-
trahit. Adamus, inquit, lapsus est non fortuito, sed secundum
aternum decretum Dei, juxta quod Adamus fecit, quod manus
Dei & consilium Dei definiverat ut fieret.

30. Hisce plura conquirere ac consipare Calvinianorum te-
stimonia minimè opus esse judicamus; cum illa, quæ adducta sunt,
adèd clara & aperta sint, ut nemo non ex illis intelligere & col-
ligere queat, quanam revera sit ipsorum de causa peccati senten-
tia, quodq; illa non incommode quatuor istis comprehendi possit
propositionibus, quæ sequuntur.

31. Prima est; Deus non solum permittit, sed etiam vult fie-
ri; quæcung; fiunt ab hominibus peccata.

32. Secunda; Deus non solum vult fieri, sed etiam ab aterni-
tate decrevit, ut fierent quæcung; fiunt ab hominibus peccata,
idq; non prævisa determinatione voluntatis humane. Deum
enim non decernere quippiam, quia præscit futurum, sed præ-
scire futura, quia ipse decrevit, ut fierent.

33. Tertia; Deus non solum ab aternitate decrevit ut fierent,
quæcung; fiunt ab hominibus peccata; sed etiam imperat Satanae,
& impro-

B

^a De Nat.
Dei p. 722.
& 620.
^b In Miscel.
p. 146.

In Loc.
com. fol.
233.

In sylloge
Thefi:
Theol.
par. 2. pag.
522. the. 13.

& improbis hominibus, ut concipiant maleficia, eosq; ad hoc inclinât & impellit.

34. Quarta; Deus non solum imperat Satanae eumq; inclinât & impellit, ut homines ad peccandum inducat; sed etiam ipse operatur in mentibus hominum impiorum, & per eos, ut per sua instrumenta, ipse tanquam prima causa facit ea omnia, quæ respectu hominum dicuntur & reverâ sunt peccata.

35. Positâ verò jam hac Calvinianorum sententiâ quis non videt rectè & συνόριστικώς ex illa colligi & inferri posse; Deum peccare: Deum esse causam & autorem peccati; quamvis id ipsi, ne invidiam tam horribilis blasphemiæ subeant, nec palam affirmare audeant, & non rarò disertis verbis inficiuntur?

36. Syllogismus talis esse potest: Quo volente, ordinante decernente, imperante, impellente, efficaciter procurante fit aliquid; is primaria est operis illius causâ, primarius autor. At Deo volente, ordinante, decernente, imperante, impellente, efficaciter procurante fiunt peccata. Ergo Deus primaria est peccatorum causa, primarius autor. Propositio est per se satis manifesta, nec ulla probatione indiget: siquidem etiam ipsa ratio dicit at, magis esse operis alicujus causam illum, qui alium ad id incitat & efficaciter cogit, quam qui incitatur & cogitur. Assumptionem approbant & acceptant, imò totidem ferè verbis in Scriptis suis ponunt Calviniani ipsi. Quâ igitur ratione, & quâ fronte nugando negant conclusionem?

37. Rursum ita colligimus; Quæcumq; præscit Deus, ideo præscit, quia decreto suo ita futura ordinavit. Theſ. 22. Atqui ἀταξίαν actionum, sive peccatum quatenus peccatum, præscit Deus. Ergo ἀταξίαν actionum decreto suo ita futuram ordinavit. Quod si autem Deus ἀταξίαν actionum decreto suo ordinavit ita futuram; quomodo quæso dici potest, illum non esse primarium peccati quatenus peccati autorem, causamq; primariam?

Hic

38. Hic se irretitos planè & blasphemia convictos sentiunt Calviniani: ideoq; rimulas quasdam elabendi effugiendiq; curiosè scrutantur, sed certè irritò conatu, operaq; simul ac olei cum damno.

39. Adhibent subtilem hanc distinctiunculam ac dicunt; malas hominum actiones esse peccata, & non esse peccata. Non esse peccata, quatenus Deo volente, mandante, impellente, efficaciterq; procurante sunt. Esse peccata quatenus oriuntur ac procedunt à liberà hominis voluntate & electione.

40. Quod ne mirum imò absurdum videatur, tres subiiciunt rationes, cur dictæ istæ actiones respectu Dei motoris & impulsoris non sint, respectu autem hominis voluntatem & mandatum Dei exsequentis sint peccata, quas ordine libet expendere.

41. Prima hæc est: Natura humana primævo vitio per primos nostros parentes introducto tota est corrupta, tota depravata. Dei verò natura prorsus est integra, prorsus perfecta, prorsus immaculata. Peccata igitur sunt actiones ἀνόμοι respectu tantum corrupti hominis, non respectu perfecti Dei.

42. Verùm hæc ratio minimè militat, minimeq; subsistere potest. Vt ut enim aliquid valeat & locum quendam inveniatur, quod tamen statui nequit, in peccatis ortis; in primi certè peccati consideratione, quod omnium reliquorum fons est & scaturigo, nihil prorsus valoris habet.

43. Nam peccatum primum primi hominis, ut & peccatum primum Satana, non traxit originem ex aliqua præexistente naturæ corruptione & depravatione; siquidem homo in primo suo statu, ante primum illud peccatum, quod esu pomi ex arbore interdictâ decerpti commisit, fuit integer, fuit sanctus & justus, fuit ad imaginem Dei conditus.

44. Quod si autem in isto primo statu concreata homini

justitia & sanctitas non excusat hominem, quòd minus rectè dicatur edendo pomum verè & propriè peccasse; querimus à Calvinianis quomodo Deum sua excusare queat justitia & sanctitas, quòd minus rectè dicatur esum pomi decernendo, præcipiendo, efficaciterq; procurando peccati labe se contaminasse?

45. Certè si non valet ratiocinatio hac; Homo edendo pomum non peccavit; quia fuit justus & sanctus; utiq; nec illa valere poterit; Deus pomi esum ordinando, decernendo, occasionaliter & efficaciter procurando, imò hominem interna quadam motione ad illum impellendo non peccavit; quia est justus & sanctus.

46. Ex his igitur cum satis pateat futilitas primæ rationis, addunt secundam, in quâ plus fiducia collocant; Deum idèò non peccare propriè loquendo, quando homines ad flagitia impellit, vel ea jubet, aut procurat, aut per eos tanquam sua instrumenta perficit; quia bonum sibi Deus propositum habet finem; idèò volens homines peccare, ut sint quos justè damnet, quorumq; liberaliter misereatur, atq; ita justitia ac misericordia sua gloriam innotescere faciat; Hominem verò peccare, quando imperante, impellente, & movente Deo actiones illicitas & vitiosas exerit acq; exercet; siquidem malum finem spectant, & non nisi immoderatam estuantis sua libidinis sitim extinguere satagunt.

47. Ast & hac Calvinianorum ratio valde debilis & infirma est, nulloq; negotio solidissimè refutari, penitissimeq; subverti potest.

Rom. 3, 8. 48. Nam primò si non sunt facienda mala, ut eveniant bona, utiq; bona intentio & finis bonus animo conceptus efficere haud potest, ut liceat ista peragere, quæ per se, intrinsecus, & ex objecto mala sunt.

Schau

49. Schaul bono fine bonaq; intentione reservabat prestan-
tissimam praeda ab Amalekitis deportata partem, nimirum ut
Deo sacrificium offerretur: sed quia Deus diserte praeceperat
ipsi, ut omnia omnino interfectioni daret, bona ista intentio ex-
cusare Schaullem non potuit.

1. Sam. 15,
19.

50. Anne bona erat intentio, finis erat bonus, similem fieri
Deo, scientiamq; boni & mali acquirere? Ideone verò nostri
excusantur Protoplasti, quod haud male fecerint, quando po-
mum de arbore vetitâ decerpserunt, decerptumq; comederunt?

51. Haud certè excusaberis, si dixeris te eleemosyna largi-
ter distribuenda causâ furtum commississe: te alium quendam
hominem privatâ tuâ autoritate, ne vel exemplo vel factò alijs
noceret, interfecisse: te suscipienda prolis & propagandi gene-
ris humani causâ adulterium vel fornicationem commississe; li-
cet quidem tibi bonum videaris finem spectâsse.

52. Quod si igitur hominis furtum, homicidium, adulte-
rium, scortatio, licet bonâ intentione & bono fine facta vide-
antur esse & sint, peccata tamen sunt, nec non homo talium sce-
lerum autor justissimè punitur; Deum certè eorundem operum
autorem, & quidem primarium, sola intentio bona, solumq; bo-
ni finis propositum excusare minimè poterit.

53. Deinde quia in pravis actionibus voluntatis delinquen-
tis finis non est ipsum peccatum, ipsa avaritia; sed aliquid ex ea
ebulliens ac profluens; nempe vel bonum ipsum vel specie bo-
num, ex Calvinianorum dogmate hoc sequitur sua sponte absur-
dum; Nulla ferè esse & committi ab hominibus peccata. Si e-
nim nihil est malum, cuius finis & intentio bona est; & verò
homines, quacunq; ferè faciunt, alicujus boni gratiâ faciunt, se-
quitur utiq; homines non peccare.

54. Tertiò Calviniani ipsi statuunt alterutrum horum ne-
cesse est; Malam hominis intentionem aut esse à Deo, aut non

esse. Si illud statuunt, aperte fatentur Deum esse peccati autorem: siquidem is, qui autor est mala intentionis, non potest non esse autor peccati, quod à mala intentione hoc habet, ut peccatum sit proprie q̄, nominetur. Si hoc statuunt, implicant se contradictionis tritis, & secum ipsi pugnant. Cum etenim ex ipsorum sententia Deus homines ad peccatum impellat, & verò peccatum non est sine malà intentione, sequitur profectò Deum homines ad malam etiam intentionem impellere.

55. Sic quoq; si Deus ab eterno à priori decrevit cum misericordia, tum justitia sua declaranda gratià, ut homo peccaret & peccatum non est peccatum, nisi malà intentione fiat, necessario sequitur Deum ab eterno voluisse ac decrevisse, ut homo malà intentione operaretur, ac ita se concreato perfectionis dono ipse exueret ac spoliaret. Et quia decretum Dei non debet esse incertum, nec ab eventu pendere fortuito, oportuit omninò Deum, ut homo malà intentione actiones prohibitas exerceret, efficaciter procurare; ac ita non minus intentionis mala, quam ipsius operis autorem esse.

56. Tertium ^{καὶ τὸ τρίτον} Calvinianorum est; Deum idè non peccare, et si eadem, qua impij faciant, in illis efficaciter operetur; quia est exlex & nullo mandato obligatur. hominem autem peccare, quia legi est astrictus & subjectus.

De provid.
cap. 6.

57. Vnde Zuinglius; Quod Deus, inquit, facit, non est peccatum, quia non est contra legem; illi enim non est lex posita, utpote justo: nam justo non ponitur lex juxta Pauli sententiam. Vnum igitur atq; idem facinus, puta adulterium aut homicidium, quantum Dei est auctoris, motoris & impulsoris, opus est, crimen non est; quantum autem hominis est, crimen ac scelus est. Ille enim lege non tenetur, hìc autem lege jam damnatur.

58. Simile illustrationis causa adhibent hujusmodi: Paterfamilias

familias liberis, servis & ancillis suis hanc promulgat & præscribit legem; Lecythum mellis nemo tangito: qui verò tetigerit, vapulato: Si jam quisquam ex liberis vel servis Lecythum tangat, ille utiq; peccat & delinquit: ipse verò Paterfamilias si centies illum tangat, non tamen delinquit. Ratio diversitatis est, quia lex ad istos spectat; ad hunc verò minime. Eodem modo accidit in Deo & homine ut ille non peccet, hic peccet, licet idem opus peragant.

59. Verum enim verò hæc ipsorum doctrina multis est absurditatibus & contradictionibus implicata, adeoq; tota falsa & impia, ut ad oculum demonstrari potest.

60. Primò enim quatenus Deus homini legem præscribit de non perpetrando adulterio aut homicidio, suam etiam ipse voluntatem certis limitibus circumscribit, ut non possit velle, voluntate approbante & mandante, ab ullo hominum committi adulterium aut homicidium, nisi propriæ suæ velit contrariari Legi. Si enim Deus adulterium, quatenus adulterium, serio prohibuit; utiq; salvâ illâ lege non potest ipse cogere & impellere hominem, inq; illo efficaciter operari, ut adulterij labe se polluat.

61. Tulerit Paterfamilias hanc legem suis liberis & servis; Lecythum mellis nemo tangito; qui verò tetigerit vapulato. Si jam ipse Paterfamilias Lecythum mellis tangat, non quidem delinquit vel male agit: Verum an rectè faciat si unum ex liberis, lege illâ adhuc stante & nondum abrogatâ, cogat & impellat lecythum mellis tangere, ut ita nanciscatur occasionem filium suum duris tractandi verberibus, non immeritò dubitatur. Et existimamus nos nulla ratione id probari in Patrefamilias posse; siquidem ipsa legis promulgatione sibi hanc præscidisse videatur licentiam ut rectè possit suos liberos impellere & cogere ad tangendum mellis lecythum.

Et

62. Et quid quaeso absurdius dici potest; quam posse Deum homini serio prohibere adulterium, & tamen non peccare sed recte & iuste facere, quando hominem ad adulterium committendum cogit & impellit, imò ut adulterium homo committat efficaciter procurat?

63. Annè enim illa coactio, ille impulsus, illa officax procuratio instar mandati est? Est certè. Quid igitur? Annè Deus contraria mandare; ac ita sibi ipse adversari, se ipse negare potest? Non videtur. Qua igitur dementata insania est asserere; Deum mandare verbis quidem ijs q̄, serijs; Non mœchaberis; facto autem; Mœchaberis?

64. Unde & aliud absurdum luxuriosè admodum progerminat; nimirum adulterium ab homine commissum esse peccatum, & non esse peccatum. Esse peccatum; quatenus homo Deo verbis precipienti, Non mœchaberis; reluctatur: non esse peccatum, quatenus Deo, ut mœchetur; cogenti, impellenti, efficaciter q̄, procuranti morem gerit ac cooperatur. Huiusmodi enim obedientia nequaquam potest dici peccatum.

65. Deinde alio etiam modo sibi ipsi in hoc effugio contradicunt Calviniani. Quando enim in articulo de persona Christi negant; Deum posse unum corpus eodem temporis momento in pluribus locis sistere; rationem addunt hanc; Quia Deus ipsã creatione sibi legem imposuit, quã constrictus rebus salvis eas mutare non potest; siquidem quadam rebus adeò sint essentialia qua cum mutatione interitum secum trahant. Quod si verum est, ut ipsi putant, cur hîc adeò pertinaciter defendunt, Deum esse exlegem; Deum nullã lege obstringi?

66. Certè si creatione dicto modo Deus sibi imposuit legem de non permutandã rerum naturã; uti q̄, eodem modo dici potest legis huius; Non mœchaberis; promulgatione sibi legem imposuisse de non cogendo & impellendo efficaciter q̄, movendo homine ad adulterium committendum.

Omni-

67. Omnina enim Deus cum homini agendi metas prescribit, sibi quoque ipsi terminum praefigit per hominem agendi, efficaciterque operandi; ita ut quod hominem agere serio non vult, id quoque ipse, salva quidem sua lege, per hominem agere efficaciterque operari non possit: Seipsum enim negare nequaquam potest.

68. Tertio quid ineptum magis est magisque ridiculum, quam ita arguari; iusto non est lex posita: Deus est justus: Ergo ^{1. Tim. 1, 9.} Deo non est lex posita. Ac proinde Deus est exlex; & haud male agit, haud peccat, quando quid peragit efficaciterque operatur in homine & per hominem, quod lege est prohibitum.

69. Quis enim non videt ambiguitatem esse in terminis, Adversariosque pueriliter in hac sophisticatione ludere? Apostolus dicit; iusto non est lex posita; non isto sane sensu, quod iustus, licet maxime contra legis praescriptum agat, tamen non peccet, sed sit omnino excusatus: aliam male diceret Scriptura, etiam iustum in die septies cadere; nec non brutum fulmen & inane terriculamentum esset illa adversus iustum comminatio quae Ezech. 18, 14 extat; sed hoc sensu, quod iustus ad legis normam mores suos ultrò ac sponte componit; vel quod adversus iustum non sit lex posita, ut eum premat, urgeat, adque condemnationem obliget.

70. Deo vero non esse legem positam, sive Deum esse exlegem dicunt Calviniani hoc sensu, quod Deo liceat quidvis agere legibus prohibitum, quodque Deus non iniuste agat, non peccet; licet hominem cogat & impellat ad adulterium committendum, imò in homine & per hominem adulterium efficaciter operetur atque procuret.

71. Unde quilibet potest colligere nullo negotio, quam inepti sint sophistae, quam perversi Scripturae interpretes nostri Calviniani, qui dictum Apostoli ad thema suum probandum adhibent,

C

quod

quod tamen in vero & genuino suo sensu nullam prorsus communionem & affectionem cum illo habet.

72. Deniq; ad tertium illud effugium hoc quoq; respondere possumus; Deo, qui omnium summus est, à nullo quidem superiori actionum legem præscribi posse; ideoq; hoc sensu ex legem illum esse; sed sapientiam propriam ipsi esse legem, & quod nobis est lex, ei esse ingenium & naturam. Naturali enim sapientia & justitia ab omni erroris lapsu Deus retrahitur, & sicut nos lege, ita ille, tanquam lege, genio & naturâ vivit. Ac proinde non minus tenetur Deus, non repugnare ingenio, sapientia, & naturæ suæ; quam homines tenentur non repugnare legi divine.

73. Quin imò cum lex Mosaica ad amissim cum Dei aternâ sapientiâ naturaliq; justitiâ consentiat, ac immutabilis istius divine justitiæ expressa imago sit; non utiq; Deus prorsus ex lex est, etiam respectu legis Mosaica; sed omninò tenetur ei non repugnare, non minimum quippiam contra illam decernere, mandare, efficaciterq; procurare. Hoc enim si fecerit, sibi ipse repugnabit, imò se ipse negabit, quod nullo modo fieri potest.

74. Atq; ex his quidem cuius patere arbitramur apertissime allata jam & examinata tria Calvinianorum *non oportet* Deum minimè excusare, minimè à culpa & crimine semovere; ideoq; adhuc sequi ex sententiâ Calvinianorum; Deum esse lapsus Adami & reliquorum peccatorum, etiam quatenus sunt peccata, *primarium autorem, causamq; primam ac præcipuam.*

75. Hoc igitur ostenso progrediemur jam ad secundum dissertationis caput, & sententiam Calvinianorum refutare ac falsitatis convincere conabimur, primò argumentis eam oppugnando, & deinde fulcimenta ac fundamenta ejus funditus diruendo.

76. Argumenta sententiam Calvinianorum oppugnantia
partim

partim ex sacrarum literarum penu depromemus, partim verò
è ratione deducemus.

77. Primi generis primum ex illis Scriptura locis desume-
mus, qui expresse indicant, Deum non velle vel approbare, sed
odisse peccatum; ut sunt Psal. 5, 5. Non es Deus fortis, qui de-
lectetur improbitate: non est commoraturum apud te malum.
Non consistunt insani è regione oculorum tuorum: odisti omnes
qui operam dant iniquitati. Perditurus es loquuturos men-
daciùm: virum sanguinolentum & dolosum abominatur Jeho-
va. Esa. 65, 12. Fecistis quod malum videtur in oculis meis, &
id quo non delector (quod non volui) elegistis. Sap. 14, 9. Ex
aquo sunt exosa Deo, & qui facit impiè & impietas ipsius.
Zach. 8, 17. Alter malum alterius nè cogitetis in animo vestro,
& juramentum falsum nè ametis; nam hæc omnia sunt quæ odi,
dictum Jehovæ.

78. Hinc ita colligimus; Quicquid Deus facit, id non odit,
sed vult, approbat eoq; delectatur: Sap. 11, 25. Nihil odisti eo-
rum, quæ fecisti. Atqui Deus odit peccatum, nec illud vult vel
approbat, illoq; minimè delectatur. Ergo Deus non facit pecca-
tum. Et per consequens falsum est Deo decernente, efficaciter
procurante & operante fieri peccata: falsum est, Deum esse cau-
sam & autorem peccati.

79. Et imprimis quidem in hac primâ locorum Scriptura
classe notanda sunt illa verba; Id quo non delector, sive quod non
volui, elegistis. Luculenter enim ostendunt electione hu-
mana committi peccata; non voluntate, ordinatione, decreto
& impulsione divinâ: Deumq; id minimè velle, quod eligunt
impj.

80. Ad hujus argumenti vim elevandam ac infringendam
Calviniani adhibent quandam subtilem distinctionem. Deus,
inquiunt, non vult peccata fieri eâ voluntate, quæ nobis est sacro
in co-

in codice manifestata, qua voluntas signi aliàs dici solet: & de hac voluntate testimonia jam citata omnia & singula sunt accipienda. Interim tamen alià quadam voluntate, qua voluntas beneplaciti usitate dicitur, omninò vult Deus ut homines peccent; siquidem alioqui non assequeretur finem sibi propositum gloriae suae in peccati vel condonatione vel punitione declaranda.

81. Atq; hæc quidem inter voluntatem signi & beneplaciti distinctio, unicum ferè est Calvinianorum asylum, sub quod, quoties à nostrâ Ecclesiæ Doctõribus oppugnantur, in extremas angustias coguntur, ac tantùm non in fugam convertuntur, refugiunt, sperantes se tutò & securè in illo latitare posse; ideoq; non erit abs re illam ipsam aliquantò attentius considerare, aliquantò studiosius convellere ac dissipare.

82. Primò igitur dum homines isti dicunt, voluntatem Dei in Scripturis patefactam, sive voluntatem signi, eam esse, quâ Deus prohibet peccata, non vult nec approbat sed odit peccata: liquidò ostendunt, alteram illam voluntatem, qua Deus non odit nec improbat, sed vult & approbat peccata, non esse in Scripturâ Sacrà à S. S. patefactam; se q; eam non ex Scripturis deduxisse, sed ex proprio cerebro confinxisse: nec non de re prorsus ignotâ se judicare, ideoq; quid dicant, quid judicent ignorare. Quapropter quidem nos meritò illam distinctionem improbamus ac rejicimus.

83. Deinde velle peccatum & non velle peccatum sunt contraria: cum tamen in Deo nequeant contrariæ voluntates esse? Si igitur Deus vult peccata, utiq; non est in ea voluntas, qua nolit peccata. Si non est in Deo voluntas, qua nolit peccatum, utiq; voluntas declarata in Scripturis sive voluntas signi, nihil aliud est, quàm voluntas mentiendi. Nam si mendacium est, uti est, significare, & quidem serijs verbis, te nolle quod maximè velis, quid quaeso aliud est, velle peccata, & tamen velle indicare ac
decla

declarare se nolle peccata, nisi velle mentiri? Ac proinde statuendum erit, aut Deum hypocritam imò mendacem esse, quando apertis & serijs verbis indicat & significat se nolle peccatum, cum tamen interim nihil magis quam peccatum velit; quod dictu absurdum & blasphemum; aut Calvinianos fumum vendere alijs & turpiter errare, quando Deum voluntate beneplaciti peccata velle effutiunt.

84. Secunda classis testimoniorum Scripturae continet illa loca, quibus disertè assertitur; Peccatum non esse à Deo, sed, quicquid Deus fecit aut facit, esse valdè bonum. Gen. 1, 31. Tum inspicit Deus quicquid fecerat: ecce autem bonum erat valdè. Dent. 32, 4. Dei opus est perfectum: omnes viae ejus iudicium: Deus veritas, & non est iniquitas in eo, justus & rectus est. Habac. 1, 13. Mundi sunt oculi tui ne videant malum, & respicere ad iniquitatem non poteris. 1. Joh. 1, 5. Deus lux est & tenebrae non sunt in illo ulla. 1. Joh. 2, 16. Quicquid est in mundo, cupiditas carnis & libido oculorum & fastus vitae, non est ex Patre, sed ex mundo est.

85. Hinc ita inferimus; Omne opus Dei est bonum & perfectum. Peccatum non est bonum & perfectum: Ergo peccatum non est opus Dei. Et per consequens, falsissimè dicitur, Deum, in quo nulla sunt tenebrae, operari efficaciter in impijs flagitia ac scelera, vel efficaciter procurare, ut impij flagitia ac scelera perpetrent atq; committant.

86. Et notandum hinc diligenter est, quod Johannes dicit; Non ex Patre, sed ex mundo esse peccata. Eo ipso enim indicat, Deum prorsus esse à peccati productione removendum, minimeq; concausam principalem, quae per instrumenta agat, causam primam quae per secundas operetur, constituendum. Aliàs enim dicere debuisset; Ex Patre; (ut concausa principali) & ex mundo (ceu concausa minus principali; nimirum instrumentali) est peccatum.

87. Tertiò Scriptura Sacra aperte docet; Deum non mandare sive præcipere peccata, nec homines incitare multoq; minus compellere ad peccandum. Jerem. 19, 5. *AE*dificârunt excelsa Bahalis: quod non præceperam, neq; eloquutus fueram, neq; venerat in animum mihi. Eccles. 15, 11; 12. Ne dicas per Dominum factum est, ut deficerem: nam quæ odio habet, ea non faceres. Ne dicas, ipse finxit me: nam non habet opus viro peccatore. v. 20. Non præcepit, ut facias impiè: nec dedit cuiquam peccandi licentiam, Iac. 1, 13. Nemo cum tentatur dicat, à Deo tentor: nam Deus tentari malis non potest, nec quenuquam tentat. Sed unusquisq; tentatur, dum à propria cupiditate abstrahitur & inescatur.

88. Hæc testimonia adeò sunt illustria & luculenta, adeoq; directe dogmati Calvinianorum adversantur & obloquuntur, ut Sp. S. videatur singulari industria voluisse illa ponere, & hominum istorum errori opponere, eumq; illis confutare. Quod quidem clarius apparebit, si paulò pleniorè antithesin instituerimus.

89. Calviniani dicunt Deum mandare & præcipere impijs ut maleficia concipiant; idq; ita efficaciter, ut non queant reluctari, sed jubenti Deo parere cogantur. Spiritus verò Sanctus hîc disertè pronunciat; Deum non præcipere cuiquam ut impiè agat, idola sibi fabricet, aliq; scelera ac flagitia perpetret.

90. Calviniani se distinctiuncule istius inter voluntatem signi & beneplaciti umbellâ palliare conantur. Spiritus verò Sanctus illam distinctionem falsitatis coarguit, ejus fucatum colorem ostendit, & neutrâ voluntate Deum peccata præcipere asserit, his verbis; Non loquutus fueram (nota voluntatem signi) neq; in animum (nota voluntatem beneplaciti) mihi venerat.

91. Calviniani dicant hominem ad id esse conditum ut peccet,

cer, per q̄ Deum fieri quod peccat. Spiritus verò Sanctus serio
vetat, ne culpam peccatorum nostrorum in Deum rejiciamus,
siquidem per illum non fiat quod deficiamus; nec ille nos fingat
peccatores.

92. Calviniani dicunt & docent omnino oportuisse Deum
ordinare efficaciter q̄, procurare ut protoplasti nostri peccarent,
& peccando nos omnes peccatores constituerent; siquidem alias
non potuisset gloriam suam justitiae puniendo, & misericordiam
condonando peccatum patefacere. Spiritus verò Sanctus catego-
ricè affirmat; Deum non habere opus viro peccatore.

93. Calviniani statuunt Deum tentare homines & sollicitare
ad malum perpetrandum. Spiritus verò Sanctus contrarium
docet asserendo, Deum, ut ipse tentari malis non solet, ita nemi-
nem tentare. Vbi iterum diligenter notandus est diversorum
usus; in quorum protasi, unde non sit, in apodosi verò unde sit
tentatio ad malum ostenditur, ac ita, Deum nullo modo esse ten-
tationum malarum & pernitiosarum causam, indicatur.

94. Ad locum Jacobi, reliquos sicco pede transilientes, re-
spondent dupliciter Calviniani. Quidam enim dicunt duplex
esse tentationum genus, siquidem alia sunt externa, quae extrin-
secus adhibentur; alia interne, quae intus in animo suggerun-
tur: & de posteriori genere Jacobi verba accipienda esse scripti-
tant. Alij verò utroq̄ tentationum genere Deum homines
tentare concedentes, addunt hanc limitationem; Deum non
tentare quenquam, ita ut homo sit excusabilis: siquidem Deus
in homine materiam & quasi seminarium tentationum in-
venit.

95. Verum neutra harum responsionum, si ad hydium veri-
tis lapidem aliquantò examinentur exactiùs, subsistere poterit.

96. Non prima: 1, quia Jacobus non negat speciem tenta-
tionis ad malum, sed generaliter omnem: cui generalitati fa-
vet

vet tacita & implicata comparatio; qua ita explicari plene potest; Quemadmodum Deus (εἰ ἀνεῖρες & ἴκανον) malis tentari nec solet nec potest; ita etiam ipse ad malum neminem tentat: jam autem Deus nec internè nec externè tentatur malis; ergo etiam Deus neutro modo hominem ad malum tentat: 2, quia Beza in hunc versiculum commentans ingenue fatetur de tentationibus illum agere internis; postquam precedentes versus de externis egerint.

97. Non secunda. Nam Iacobus absolute & simpliciter pronunciat, à Deo neminem tentari. Et certè non potest rectè dici non tentare is, qui revera tentat, licet non reddat excusabilem eum, qui tentatur. Alioquin & ipse Satan dici posset neminem tentare, cum ipse quoq; homines, quos tentat, non reddat excusabiles: cumq; ipse non sit origo mali, sed in ipsis hominibus materiam & quasi seminarium tentationum inveniat.

98. Quarto Scriptura sacra docet Deum & serè prohibere & severè punire peccata, Gen. 2, 17. Ex arbore scientia boni & mali non comedes: nam in die quo comederis ex eà moriendo morieris. Deut. 4, 23. Cavete vobis ne fortè obliviscamini pacti Iehovæ Dei vestri, quod pepigit vobiscum, & faciatis vobis sculptile, aut imaginem cuiuscunq; rei: sicut præcepit tibi Iehovæ Deus tuus. Nam Iehovæ Deus tuus ignis consumens est, Deus zelotes. Quum genueris filios & senueritis in terra illa; corruperitis autem vos & malum feceritis in oculis Iehovæ Dei vestri irritando illum; Testor contra vos hodie caelum & terram, quod pereundo peribitis citò è terra, & disperdendo disperdemini. Psal. 73, 27. Ecce longinqui à te pereunt: excindis quicunq; adulterando deficit à te. Huc referenda; totum cap. 20. Exodi: totum cap. 5. Deuteronomij: omnis generis comminationes & pœnarum gravissimarum prædictiones passim in Prophetarum Scriptis occurrentes: & exempla illustria severi iudicij

dicij, quo sæpius Deus in impios & rebelles suos subditos animadvertit.

99. Colligimus verò ex hujusce generis dictis & exemplis talem in modum: Quod quis ipse decernit, ordinat, mandat, operatur, efficaciter q̄, ut fiat procurat, illud is non potest dici serio prohibere: aliàs sibi ipsi adversaretur, imò contrarias in se esse voluntates testaretur. Atqui Deus serio prohibet omnis generis peccata & transgressiones: Ergo Deus non decernit, ordinat, mandat, operatur, efficaciter q̄, procurat peccata & transgressiones. Item; Quod quis ipse alijs mandat, in q̄, illis efficaciter operatur, id non potest justè in illis punire. Atqui Deus justè punit peccata in homine: Ergo Deus peccata homini non mandat, nec in eo efficaciter operatur.

100. Et certè magna impietas, & enormis blasphemia est, docere ac dicere à Deo puniri homines; quia faciunt & quando faciunt ea, qua Deus ipse cogit, ut faciant. Neg, etiam ullà ratione fieri potest, ut Deus velit homines peccare, eos q̄, ad peccatum incitet & impellat; cum ipse cupiat eradicari malitiam, & ideo peccata prohibeat ac puniat: cum q̄, ipse Filius Dei venerit, ut tollat peccata mundi, ut dissolvat opera Diaboli, ut destruat corpus peccati.

101. Quinta deniq; & ultima classis testimoniorum Calviniano dogmati adversantium complectitur illa Scriptura dicta, qua docent, peccatum esse creaturæ deficientis proprium, ab eâ q̄, originem traxisse, ideo q̄, nullo modo in creatorem referri posse. Sap. 2, 23. Deus creavit hominem ad immortalitatem, & imaginem propriæ similitudinis fecit eum. Invidia autem Diaboli mors intravit in mundū, eam q̄, experiuntur, qui sunt partium illius Rom. 5, 12. Per unum hominem peccatum introivit in mundum. Job. 8, 44. Diabolus fuit homicida à principio, & in veritate non perstitit: nam non est veritas in eo, quotiescunq; loquitur

D

loquitur

loquitur mendacium, ex proprijs loquitur, quia mendax est & pater mendacij. Ose. 13, 9. Perditio tua ex te est Israel; tantummodo in me auxilium tuum. 1. Joh. 3, 8. Qui committit peccatum ex Diabolo est, quoniam jam inde à principio Diabolus peccat.

102. Hæc & similia Scriptura loca luculenter ostendunt; Peccatum non à Creatore Deo, sed à creaturis diabolo & homine originem suam traxisse, quarum PROPRIVM est mentiri, aliq̃ peccata committere. Et si, qui committit peccatum, ex Diabolo est (non quoad essentiam, sed quatenus peccator est) utiq̃, homo peccator, non potest imputare & ascribere Deo, quod peccator est.

103. Imprimis autem Osea verba sunt diligenter attendenda. Illis enim haud obscure significatur, non esse alium, qui possit auxiliari humano generi jam perditio, præter Deum; & in Deo nihil aliud esse nisi auxilium; proinde non tentationem, nec impulsionem ad peccatum, nec ullam ruinæ & perditionis causam, nec deniq̃, quidvis aliud quod auxilio sit contrarium. Ut sensus sit; Ex te, Israël, perditio; ex me non perditio, sed tantummodo salus & auxilium.

104. Respondent quidem ad hunc locum Calviniani, originem mali esse in homine, propter naturæ corruptionem; & hoc significari illo Propheta testimonio; sed parum efficiunt. Nam primum Adami peccatum non habuit originem ex naturæ corruptione; sed ipsum est, quod naturam corrumpit. Aut igitur de Adamo dici non poterit; Perditio tua ex te est; quod absurdum: aut illa Calvinianorum responsio lubrica est & falsa.

105. Hisce quinq̃ testimoniorum divinatorum classibus, aliquot jam lubet subnectere rationes. Quarum prima hæc esto: Si Deus effectivè homines seducit, indurat, & ad peccata committenda cogit, nec non flagitia, & scelera in illis efficaciter opera-

operatur; utiq; rectè adulter, homicida, incestuosus, fur, blasphemus &c. dicitur atq; appellabitur. Sed consequens est absurdum & impium: Ergo & antecedens. Propositionis connexio probatur: 1; quia juxta conjugatorum legem actio actori suum imponit nomen: sive actor ab actione, cujus primarius est autor, denominatur; 2; quia etiam jure Civili non tam, qui flagitium ipse committit; quam qui committentem eo quovis modo impellit, idq; mandat & imperat, ejusdem reus peragitur: & quod quis facit per alium per se facere judicatur.

106. Secunda; Quicquid vult homo, illud aut justè vult, aut injustè: justè, quando vult ea, quæ Deus vult illum velle: Injustè, quando vult ea, quæ Deus non vult illum velle. Atqui homo vult peccatum: Ergo illud vel justè vult vel injustè. Non justè; aliàs minimè delinqueret, inq; pœnam minimè incurreret. Si igitur injustè homo vult peccatum, Deus utiq; non vult illum peccatum velle; quod adversatur Calvinianis: vel si vult illum peccatum velle; vult illum velle id, quod non vult eum velle; quæ est manifesta contradictio. Vnde sequitur non modò Deum non velle hominem peccare; sed nè quidem ullà ratione posse id velle: ideoq; nec hortando, nec imperando, nec impellendo, nec efficaciter procurando peccati autorem esse.

107. Tertia; Quicquid est perfectè bonum & immutabiliter bonum, id ex se & per se non potest esse causa mali: Quæ enim est causa, talis & effectus ejus proprius. Atqui Deus est perfectè bonus & immutabiliter bonus. Ergo ex se & per se non potest esse causa mali. Ergo quoq; non potest velle, decernere, ordinare, mandare, operari, efficaciter procurare peccatum: hæc enim omnia & singula sunt motus & actus mali, quales à causa perfectè bona & immutabiliter bona proficisci nequeunt.

108. Quarta; Quicquid non est verum bonum illud non potest Deus velle. Atqui peccatum non est verum bonum. Ergo

Deus peccatum non potest velle. Ratio & illustratio propositionis; ut verum est proprium objectum intellectus; ita bonum per se objectum est voluntatis. Et Aristot. l. 3. Eth. c. 4. docet; voluntatem tantum esse boni, vel veri vel apparentis; hoc est, Subjectum occupans voluntatis esse bonum, sive id revera bonum sit, sive tantum nobis bonum videatur & appareat. Solum enim bonum appetimus, & non malum sub ratione mali. Jam vero quoties bonum apparens volumus & appetimus, ex errore iudicii & obfuscatione rationis id volumus & appetimus; adeoque id volendo & appetendo deficiamus. Deus igitur cum omnis erroris sit expers, ac deficere minimè queat; ipse quoque inter verum & apparens bonum discernere accuratissime possit; non utique dici potest; Deum aliquid velle quod non est revera bonum. Si enim errare potest Deus, non est summa & infinita sapientia; ac proinde non Deus: si deficere potest, non est summum & infinitum Ens; ac proinde nec Deus.

109. Quinta; Deus est summum bonum sive ipsum bonum: Peccatum est summum malum sive ipsum malum. Summum vero bonum & summum malum sunt contraria. Sed constat contraria nec ex se mutuo fieri; nisi forsitan per corruptionem & alterationem; & alterum eorum agere in alterum non producenti ac constituendi, sed destruendi atque extirpandi causa. Sequitur ergo; Deum non esse causam peccati: peccatum Deo volente, mandante, operante non fieri. Nam si peccatum est à Deo, utique aut ab illo patiente aut agente. Non patiente; aliàs sequeretur Deum esse corruptum & alteratum; quod absurdum; cum sit immutabilis: Nec agente; quia non agit in peccatum nisi destruendi & extirpandi gratia.

110. Hisce paucis rationibus hac quidem vice contenti progrediemur jam ad argumentorum, quibus suam Calviniani stabilire sententiam conantur, examen, illorumque nervum incidere
atten-

attentabimus. Et quia immensum hinc constipant dictorum Scriptura acervum; adeo ut testimoniorum non pondere sed numero videantur certare; nos perspicuitatis & brevitatis causâ dicta ab illis ad suum dogma defendendum usurpari solita in certas classes distribuemus; singulisq; generalem responsionem subjicemus: pleniorum & planiorum singulorum locorum explanationem in ipsum disputationis cursum rejicientes.

111. Prima classis illa continebit dicta, qua innuere videntur, omnia omnino, qua fiunt à Deo esse & fieri. Esa. 55, 11. Verbum meum, quod egredietur de ore meo non revertetur ad me vacuum, sed faciet quacunq; volui. Act. 17, 25. Ipse dat omnibus vitam & halitum & omnia: v. 28. Per ipsum vivimus, & movemur & sumus. Rom. 11, 36. Ex eo & per eum & in ipsum sunt omnia. 1. Cor. 12, 6. Idem est Deus efficiens omnia in omnibus. Eph. 1, 11. Deus omnia efficit ex consilio voluntatis suae. Proverb. 21, 1. Velut rivuli aquarum, est cor regis in manu Jehovae; ad omne quod vult inclinatur illud. Ps. 115, 3. Deus noster in caelo est, omnia quae vult, facit: quae verba ad omnes hominum actiones pertinere dicit Calvinus lib. 1. Instit. cap. 18. § 1. Esa. 26, 12. Omnia opera nostra, tu Domine, operatus es nobis.

112. Hinc inferunt; Omnia quae fiunt sive bona sive mala Deo non solum praesciente & permittente, sed etiam volente, decernente & operante fieri; Deum ad volendum tam malum quam bonum cor hominis flectere; Deum omnia (omnes motus & actiones) in ipsis etiam impijs operari, suaq; voluntate efficere, ut moveamur quomodocunq; movemur & operemur quicquid operamur: Deum deniq; omnium actionum, quacunq; illae sint, primariam esse causam.

113. Respondeo primò actiones hominum dupliciter considerari posse: 1; confusè & generatim; quatenus à virtute locomotivâ indifferenter omnes proficiuntur: 2; distinctè, speciali-

Zanchi. de
Nat. Dei
p. 346. a.

ter & individualiter; quatenus quæq; pro diversitate suarum circumstantiarum individuatur, & ad certum τὸ δὲ π restringitur atq; determinatur. Priori consideratione Deus est causa omnium humanarum actionum; quia potentiam illam locomotivam 1 homini concreavit; 2 in homine conservat: Quod enim motus actionesq; exserere possumus, id unice omnipotenti rerum omnium conditori & conservatori Deo acceptum est referendum. Et hoc volunt hucq; tendunt citata à Calvinianis dicta. Posteriori verò consideratione, nequaquam Deus actionum humanarum omnium est causa. Quoad enim malas actiones Deus certè non concurrat speciali efficientiâ ad illas singulas individualiter producendas; nec ipse quamq; illarum diversitate circumstantiarum individuatur, determinatur, adq; certum τὸ δὲ π restringit.

114. Exemplo res fiet manifestior: Quod homo manum suam movere & extendere potest, Deo est ascribendum, à quo potentiam locomotivam habet. Quod verò homo manum hoc vel illo modo movet & extendit; quodq; manum movendo & extendendo res alienas ad se rapit & aufert, non debet nec potest Deo ascribi: siquidem non Deus sed liberum hominis arbitrium efficit, ut specialis hæc actio dictâ illâ circumstantiâ individuatur, determinetur, adq; certum τὸ δὲ π restringatur, & non amplius simpliciter actio, sed furtum appellatur.

115. Haud equidem secus, atq; Terra generalis est fructuum cum ex arboribus tum ex herbis pronascentium causa: nisi enim illa humiditatem suppeditaret arboribus ac herbis, nunquam utiq; fructus progignerent. Quod autem arbores quedam fructus acidos ac malos ferunt; quedam herbe succum venenosum ac noxium in se habent, causa utiq; non est terra, sed propria cujusq; arboris natura atq; affectio.

Secundò

116. *Secundo respondeo; duplici modo ac sensu universaliter accipi particulam, OMNIS: 1, merè & simpliciter universaliter; 2, in suo tantùm certo quodam genere & limitativè. Priori sensu per illam omnes indifferentè actiones humane intelliguntur: posteriori, omnes saltem bonæ. Queritur jam quo sensu dicta ista particula sit accipienda? Respondet Moses: Omnia quæ fecit Dominus, sunt valde bonæ.*

117. *Adde quod 1, Cor. 12. hard obscure limitatio adhibetur innuens; esse ista verba de actionibus tantùm bonis intelligenda. Et ad locum Eph. 1. pulchrè & concinnè addit Hieronymus: Non quod omnia, quæ in mundo fiunt, Dei voluntate & consilio peragantur; alioquin & Deo mala possent imputari; sed quod universa quæ fecit, consilio fecit & voluntate.*

118. *Secunda classis illorum dictorum est; quibus doceri videtur; Deum illas actiones malas, quas impij exerunt ac producant; non solum immutabiliter ab æterno decrevisse, sed etiam efficaciter suo tempore operari. Gen. 45, 8. Non vos misit me huc, sed Deus. Act. 2, 23. Hunc definito Dei consilio & providentiâ deditum quum accepissetis, manibus injustis crucifixum sustulistis. Act. 4, 27. Coacti sunt verè adversus sanctum Filium tuum Jesum, quem unxeras, Herodes & Pontius Pilatus cum gentibus & populis Israel; ut facerent quæcumq; manus tua & consilium tuum prius definierat faciendâ. 2. Sam. 12, 11. En ego suscitaturus sum adversum te malum de domo tuâ, tollamq; uxores tuas in oculis tuis, & dabo proximo tuo, dormietq; cum uxoribus tuis in oculis Solis hujus. v. 12. Tu enim fecisti absconditè; ego faciam hoc coram toto Israële & coram Sole. Esa 45, 6. Formans lucem & creans tenebras, faciens pacem & creans malum: ego Jehova faciens hæc omnia. Amos 3, 7. An erit malum in civitate, & Jehovah non fecerit? Thren. 3, 38. Ex ore altissimi egrediuntur mala & bona. Eccl.*

cies. 11, 14. Bona & mala, vita & mors, paupertas & divitia, à Domino proficiuntur.

119. Respondeo; Malum est duplex: aliud est malum culpa, aliud verò malum pœna. Loca autem citata jam ferè omnia de malo pœna loquuntur; non de malo culpa, de quo præcipuè inter Calvinianos & nos controvertitur. Porro malum pœna vel purum vel mixtum est. Purum, quod simpliciter pœna est, & immediatè à Deo, quantum nobis constat, infligitur, ut morbus, fractio cruris vel brachij, jactura bonorum, mors &c. Mixtum quod simul & pœna & peccatum est; pœna per se & propriè; peccatum per accidens; quatenus pravis affectibus causarum instrumentalium contaminatur. In malo pœna mixto duo plerumq; concurrunt & simul considerari possunt, actio nimirum & passio: Actio respectu ejus qui illud malum peragit; Passio respectu ejus qui illud sustinet & perfert. Vbi sæpius accidit ut actio quidem mala sit & injusta; passio verò bona & justa,

120. Hinc sequentes exstruimus & deducimus regulas: 1, Malum pœna purum etiam quàm malum, à Deo est ac proficiuntur. 2, Malum pœna mixtum, quatenus bona est & justa passio, Deus vult, & ut fiat, cum decernit tum procurat. 3, Malum pœna mixtum, quatenus mala est & injusta actio, Deus nec vult nec ut fiat decernit vel procurat. 4, Ad id, ut Deus voluisse, & prædesinivisse dicatur, Malum pœna, satis est Deum prævidisse malas hominum voluntates, utq; illa quod sceleratè conceptura erant, suo tempore parerent, permittere voluisse, ac deniq; illis se quasi abusurum constituisse.

121. Simili quog; lubet rem illustrare. Magistratus carnifice utitur, ceu instrumento, in homicidia obtruncando. Ejusmodi obtruncatio, qua est malum pœna, non est per se peccatum. Per accidens tamen peccatum fieri potest: nimirum si carnifex forsitan
ab illo

ab illo homicidâ antea vel verbo vel factô lesus, animum habeat vindictæ cupidum, ideoq; crudelius, quàm par sit, cum illo agat; vel etiam se hoc factô oblectet, ex cog; voluptatem capiat; vel alio modo alijs affectibus illicitè indulgeat. Quod quidem ascribi Magistratui minimè potest vel debet? Sic pœnarum divino iudicio constitutarum executiones non sunt peccata, nisi per accidens; quatenus impij suæ avaritiæ, aut ambitionis, aut invidiæ, aut crudelitatis fermento illas insciunt & contaminant, atq; nullum alium scopum, quàm ut suæ voluntatis libidinem expleant, sibi habent præfixum. Quod certè Deo minimè est ascribendum, qui malitiam hominum prævidens illamq; permittere & abusivè quasi usurpare decernens, ad bonum hunc & salutarem finem eam dirigit & determinat, ut impij etiam nescientes ipsius exequantur iudicia.

122. Tertia classis illa complectitur testimonia, quibus significatur Deum creare impios, sive ut homines impij fiant, & omnis generis scelera & flagitia committant, efficaciter procurare, ut postea in illis puniendis justitiæ suæ majestatem & gloriam manifestet. Proverb. 16, 4. Omnia operatus est Jehova propter seipsum, etiamq; impium ad diem malum. Exo. 9, 16. Et profectò ob id constitui te, nempe ut ostenderem in te potentiam meam, utq; narrent nomen meum in universâ terrâ. 1. Sam. 2, 25. Non audiverunt (fili Eli) vocem patris sui, quia volebat Jehova occidere eos. Rom. 9, 21. Annon habet sigulus potestatem luti, ut ex eadem massâ fingat aliud quidem vas ad decus, aliud ad dedecus.

123. Respondeo aliud esse efficacem peccati productionem; & aliud illius ad salutes fines determinationem atq; directionem. Item aliud esse efficaciter procurare, ut quis fiat & sit impius; aliud est impium tolerare, superstitem relinquere, restare facere, atq; ad id ordinare, ut tandem in illius pœnâ punientis

E

nientis

nientis inclarescat gloria. Posterius ergo horum saltem Deo cum tribuere liceat, ac convenire certum sit, eo in sensu producta testimonia accipere nos pietas jubet.

124. Quarta classis continet ea loca, quibus doceri videtur, Deum impellere ac incitare homines ad mala; imò peccata illis perpetranda mandare ac precipere; nec non deniq; illis quasi instrumentis uti ad ea opera, qua sine peccato fieri nequeunt. 2. Sam. 24, 1. Et addidit furor Jehova irasci contra Israëlem, & concitavit Davidem in eos dicendo; vade numeram Israëlem & Jehuda. 2. Samuel. 16, 10. Nam Jehovah dixit ei; Maledic Davidi: & quis dicet cur fecisti sic? 1. Reg. 22, 22. Dixit ergo Jehova decipies, & pravalebis: egredere & fac ita. Sic 1. Reg. 12, 18; 24. Dissidium & rebellio jarobeam contra Rehabeam à Deo esse dicitur. Sic Senacherib serra in manu Domini, virga furoris & baculus ira ejus. Esa. 10, 5; 15. Rex Babylonis malleus universæ terræ, Jerem. 50, 23; & rete Dei ad capiendos Israëlitæ expansum, Ezech. 12, 13 vocatur. Et ecce ego, inquit Deus. Esa. 13, 3; 17. praecepi sanctificatis meis. Ecce ego suscito contra vos Medos, qui argentum non aestimabunt, & aurum non volent. Arcus illorum pueros allident, neq; fructui ventris miserebuntur, neq; filijs parceret oculus illorum. Chaldaeï Hiobum omnibus spoliârunt bonis; & tamen Hiobus dicit; Dominus dedit; DOMINVS abstulit, cap. 1, 21. Psal. 105, 25. Mutavit animum illorum, ut odio haberent populum suum, ut machinarentur contra servos suos.

125. Respondeo primò instrumenta duplicis esse generis; alia ἀνομιὰ & ἀνομία; alia νόμιμα & νόμιμα. Illa à causis principalibus solum moventur: hæc à principalibus causis mota simul etiam se ipsa movent. Quæ igitur causæ principales per instrumenta ἀνομιὰ agunt; illis in totum actio, qualis demum ea sit, refertur accepta: Quæ verò per νόμιμα, illis, si culpâ instrumentorū actio vitiosa existat, vitiositas ista non est ascribenda.

Quare

Quare licet Deus hominibus impijs, ad quodvis malum per se proclivibus, tanquam instrumentis utatur in puniendis legis suae praevaricatoribus, inq̄ probandis & exercendis suis fidelibus; tamen quia impij simul etiam se ipsi movent & ex interno principio suarum actionum sunt cause efficientes, non est ascribendum Deo sed ipsorum malitiae, quod justitiam divinam administrando perperam agunt & peccant.

126. Non enim Deus creat & excitat in illis malitiam, sed illam praevidens constituit se permissurum, ut in actum erumpat, verum ita ut simul justitiae suae divinae inserviat atq; ancilletur. Et hac ratione Deus impiorum malitiã quasi abutitur; id est, eam aliorsum flectit ac dirigit quam quò ab impijs intenditur. Quare nihil minus hinc colligi potest, quam efficientem, actuosam, volentem & efficaciter decernentem peccatorum, quatenus peccata, operationem & vim ipsi Deo esse ascribendam.

127. Secundo in omnibus illis actionibus duo concurrunt; Mala actio & justa passio. Quando igitur à Deo esse dicuntur, id fit respectu justae passionis; non respectu mala actionis, quae ab ipsis impijs existit atq; exoritur.

128. Tertiò illa dicta non de efficaci Dei actione, sed ipsius permissione, & sapienti moderatione ac directione loquuntur: 1; quia 1. Chron. 21, 1. legimus; Consurrexisse Satanam contra Israël, & incitasse Davidem ut numeraret Israël: itaq; is qui propriè Davidem incitavit ad peccatum, non Deus sed Diabolus fuit; tribuitur tamen hac incitatio etiam Deo, quia nisi Deus permisisset, Diabolus id præstare non potuisset; permisit autem, quia id peccata populi praecedentia merebantur: 2, quia constat Diabolum non à Deo fuisse incitatum ut affligeret Jobum, sed Deum saltem Diabolo permissionem divinam optanti & facultatem vexandi Jobum petenti annuisse, & id quod cupiebat concessisse. De similibus autem idem judicium.

129. Quinta classis illa complectitur testimonia, quibus indicatur; Deum excœcare & indurare hominum corda, ut non velint nec possint bene agere; Exo. 7, 3. Ego verò indurabo cor Pharaonis, & multiplicabo signa mea, & portenta mea in terrâ Misraim. Deut. 2, 30. Noluit Sihon rex Hesbon, ut transiremus per se: induraverat enim Jehova Deus tuus Spiritum ejus, & obfirmaverat cor ejus, ut daret eum in manum tuam. Jos. 11, 20. Quia à Jehova fuit hoc, ut induraret cor eorum in occursum belli cum Israël. Esa. 63, 17. Quare errare nos fecisti ò Jehovab de vijs tuis, indurasti cor nostrum ne timeremus te. Jerem. 20, 7. Seduxisti me Domine, & seductus sum: fortior me fuisti & prevaluisti Rom. 9, 18. Deus cuius vult miseretur, & quem vult indurat. Joh. 12, 39. Propterea non poterant credere; quia iterum dixit Esaiàs; Excœcavit oculos eorum, & callum obduxit cordi eorum; ne videant oculis & ne intelligant corde, & convertantur ac sanem eos. 1. Pet. 2, 8. Impingunt in sermonem, neq; credunt, ad quod & positi erant. Rom. 1, 28. Tradidit Deus gentes in mentem omnis judicij expertem, ut facerent quæ minimè conveniunt. 1. Reg. 12, 15. Non exaudivit Rex populum: fuit enim causa à Jehovâ. Jobi, 12, 24. Qui amovet animum primoribus populi terræ; & facit ut aberrent in loco iniquitatis avio: v. 15. Palpantes in tenebris deficiente luce; quum facit ut errent, sicut errat ebrius. Esa. 19, 14. Dominus miscuit in medio ejus Spiritum vertiginis,

Esa. 6, 9.

130. Respondeo actiones, quæ Deo in sacris literis ascribuntur, non esse unius generis. Aliæ enim sunt positivæ, quas juvando, operando, & efficaciter procurando; aliæ verò negativæ seu privativæ, quas permittendo, deserendo, gratiam suam subtrahendo, non miserendo existere Deus facit. De posterioribus autem accipere oportet adducta Scripturæ testimonia. Nam indurat, excœcat, seducit Deus homines, non novam in eis malitiam

tiam ingenerando (ut in renatis novas vires quasi creat, novaq; obedientia studium excitat, quando eos efficaci S. Sancti operatione regenerat) nec cogendo, cum nemo nolens peccet; sed jam ante propria culpa corruptos magis magisq; deserendo, gratiam suam subtrahendo ac denegando, eosq; cupiditatibus cordium priorum committendo. Quod iuste fieri à Deo negare nemo potest; cum iniustum non sit, ut qui deserunt, deserantur; Deus autem non deserat nisi desertus.

131. Hinc eleganter Augustinus (in epist. 105. ad Sixtum) Non obdurat Deus impertiendo malitiam, sed non impertiendo misericordiam. Et lib. 1. ad Simplicium quest. 2; Obdurare Deum, est nolle misereri: nec ab illo irrogatur aliquid, quo sit homo deterior; sed tantum quo sit melior non erogatur.

132. Quod si instent ac regeant Calviniani, activa verba usurpari in Scriptura, ubi Deo excæcatio, induratio, seductio, amorio, mixtio tribuuntur; ideoq; operationem & actionem efficacem in talibus etiam effectis Deo esse ascribendam; respondemus verba activa apud Hebræos non semper actionem denotare, sed sæpè illos etiam effectus verbis activis describi, qui vel prece vel pretio, vel permissione, vel alio quodam modo à quopiam dependent; nec non apud eos verba quadam sæpius pro contrarijs negatis usurpari.

133. Exempla suppetunt aliquammulta. Exo. 1, 17. Obstetrices vivificârunt pueros, id est, vivere permiserunt; non enim vitam quam non habebant, ipsis largitæ sunt, sed quam habebant conservârunt. Deut. 20, 6. Non vivificabis omnem animam, id est, non fines vivere: non enim prohibetur populus judæicus non conferre vel largiri vitam vitæ destitutis; sed non conservare & prolongare vitam viventibus. Jos. 6, 25. Rachab cauponariam & domum patris ejus, Josua fecit vivere; non quod Rachab mortua fuerit, & à Josua vitæ restituta sit;

sed quod Josua vita Rachab parcens illam vivere diutius permisit.

134. Hæc in genere ad quinq. testimoniorum à Calvinianis pro sententiâ suâ stabilienda adduci solitorum classes respondisse sufficiat hoc tempore, nè opus in immensum excrescat. Pleniorẽ & planiorẽ explicationem qui desideraverit, haud gravatim ipsi in Disputationis cursu communicabimus. Cui etiam ob eandem causam rationum Calvinisticarum examen reservabimus.

135. Quod igitur solum jam restat, breviter exponemus veram Ecclesiarum orthodoxarum de causa peccati sententiam: ostensuri, an & quatenus actiones male hominum Divina providentia subjaceant: à Deo nõ sit principaliter, an ab ipsis creaturis, quod mala sunt & fiunt in mundo.

136. Statuimus igitur ac docemus constanter; Peccata, quatenus peccata, propriè loquendo nec volente, nec ordinante, nec decernente aut definiente, nec imperante, nec *Evangelicis* operante, nec internâ actione movente & impellente, nec efficaciter procurante Deo fieri ac perpetrari: hoc est, Deum productricem peccati causam nulla ratione esse: ut supra evidentissimis Scripturæ testimonijs apertissimè demonstravimus.

137. Quid igitur? An Deo otiosus malarum actionum, qua fiunt, spectator? An à peccatis providentia Divina prorsus removenda atq; sequestranda?

138. Hanc questionem antequam excutiamus, ostendemus prius breviter, unde Peccatum cum primum; tum ortum, sive corruptionis sive actionis, suam quomodo traxerit originem.

139. Creavit Deus ab initio inter res ceteras etiam Diabolum & hominem; & quidem in conditione optimâ, ac perfectione maximâ: idq; adeo ut ab utroq; agnosceretur perfectè, & devoto animo coleretur spontaneè.

Concessit

140. Concessit autem illis liberum arbitrium, liberam vel ad bonum vel ad malum inclinandi voluntatem ac facultatem: Ut potuissent, si voluissent, constanter & sine ullâ cessitatione perfecta Dei cognitione frui & se oblectare, Deumq; suo cultu voluntariè honorare: ut potuissent, si voluissent, perpetuò carnem Spiritui, appetitum rationi, voluntatem menti subycere atq; subjugare; & nunquam committere, ut pars inferior excusso superioris jugo in se dominaretur.

141. Verùm tantâ gratiâ, tàm præstanti dono turpiter, pro dolor, ex se & per se abusi sunt, seq; miserabiliter spoliârunt.

Diabolus subjectum occupans sive objectum intellectus habebat majestatem Divinam; ita ut illam intueri, admirari, cum jucunditate agnoscere, cum spontaneâ promptitudine colere & liceret ipsi & ipsum deceret.

142. Verùm cum Diabolus intellectu suo à scopo hoc legitimo propriâ electione & spontaneâ deflectione aberraret, illumq; circa dictam majestatem Divinam ita versari sineret, ut eam amulari, similisq; ei & æqualis fieri studeret; & hac ratione ambitionis ac superba vitio se contaminaret, graviter Deum offendit, ac ita iram ipsius in se concitavit, ut ex caelesti domicilio migrare coactus, & ex angelo gratia angelus ira & maledictionis factus sit.

143. Expressa hac de re extant testimonia. Joh. 8, 44. Diabolus fuit homicida à principio, & in veritate non perstitit: non est enim veritas in eo. Quotiescunq; loquitur mendacium de suo loquitur, quia mendax est, & pater ille mendacij. 1. Joh. 3, 8. Qui dat operam peccato ex Diabolo est: quoniam à principio Diabolus peccat. Jud. v. 6. Angeli qui non conservârunt suam originem, sed reliquerunt suum domicilium, judicio magni illius Dei vinculis æternis sub caligine reservantur.

144. Hanc suam miseriam agerrimè tulit & tristissimè luxit
Diabo-

Diabolus, nihilq̄, magis ac crebrius habuit in votis, quàm socium tantæ tamq̄, calamitose miseriæ sibi adjungi. Ac proinde ut hominem, cui felicitatem & perfectionem suam invadebat maximè, seduceret, nec non perditionis reti secum involveret operam impendere sedulam constituit. Quo consilio inito, nullam traxit moram, sed impiger negotium cepit. Sap. 2, 23. Deus creaverat hominem ad conditionem incorruptam: sed invidiâ Diaboli mors intravit in mundum.

145. Nec sanè infeliciter illi res successit. Nam Eva verbis haud multis penitus persuasit, non modo non perniciosum, sed insuper salutare etiam ac honorificum ei fore, si de arbore interdicta fructum decerpit, decerptumq̄, comedit. Eva igitur suadenti & tandem persuadenti Diabolo obtemperans, cum ipsa prior de pomo decerpto edidisset, viro etiam suo Adamo illud ob dulcedinem mirificè jam laudatū & commendatum gustandum præbuit. Qui ubi illud gustavit, animadvertit se suamq̄, conjugem esse nudos, indeq̄, se contra Dei mandatum graviter peccasse intellexit.

146. Ita igitur Protoplasti nostri lapsi sunt, & quia concreatæ perfectionis donum non personæ sed speciei erat, non solum se ipsos, verum etiam totam suam posteritatem illo ipsa exuerunt ac spoliârunt; e q̄, contrario cum seipsos tum omnes posteros corruptionis larvâ turpissimè deformârunt. Rom. 5, 12. Per unum hominem peccatum introivit in mundum: v. 19. per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi.

147. Quæ natura humanæ corruptio (originale peccatum vulgo dicitur) non sterilis est in homine, sed prok dolor nimis fœcunda, nec non copiosos fructus largiter effundit. Jac. 1, 14. Cupiditas, postquam concepit, parit peccatum; Præsertim ubi commoda objecta ad peccandum sollicitantia adsunt, commodaq̄, occasiones

iones prabentur. Rom. 7, 8. Peccatum occasione sumtā genuit in me omnem cupiditatem.

148. Vt autem Diabolus initio corruptus etiam hominem corrumpit & falso suo fructuum arboris interdicta elogio miserè seduxit; quod tamen per se efficere neuiquam potuisset, nisi suā sponte in malum homo consensisset; ita idē ille Diabolus homini jam corrupto & originalis peccati lue contaminato sapissimè autor & suasor est, quod peccat. pra-
cepta q̄, justissimi Dei licentiosè transgreditur: 2. Cor. 4, 4. 1. Joh. 2,

16. 1. Thess. 3, 5. Act. 5, 3. Joh. 13, 1. 2. Tim. 2, 26. 1. Paralip. 21, 1.
149. Vbi accuratius aliquantò considerandum & attendendum est; quatenus & quonam modo Diabolus causa & autor constitui debeat peccatorum actualium in hominibus, propter vitiatam jam naturam per se ad peccandum iusto proclivioribus.

150. Immediata certè illorum causa esse & constitui non potest; cum proprium & immediatum actus peccati principium sit hominis depravata per mendacium Diaboli & falsam boni speciem voluntas: quam adeò necesse est consentire & concurrere, ut nisi hoc fiat peccatum respectu hominis jam à natura quasi peccati totum exeat.

151. Neq̄, etiam directa peccatorum causa est Diabolus: qualis nimirum solet esse ea, quæ voluntatem ad volendum vel agendum aliquid intrinsecus movere & inclinare potest. Hoc enim solummodo partim Deo; convenit qui tamen nunquā ad malū hominis voluntatem movet atq̄, inclinat, sed semper ad bonum: partim ipsi humana voluntati, quæ ut movere se atq̄, inclinare possit spontaneā facultate, à Deo opifice est condita.

152. Restat ergo ut indirecta tantum causa peccatorum dicatur & constituatur Diabolus, quatenus nimirum exteriori motu voluntatem hominis ad peccandum inclinat, allicit & sollicitat: quod contingit dupliciter; 1, objectū aliquod appetibile sensibus humanis sistendo atq̄, offerendo: 2, objectū propositum voluntati & rationi hominis commendando, ut q̄, id commendatū habeat dolosis illecebris persuadendo.

153. Vnde consequenter colligitur, minimè omnium statuendum

F

at q̄

atq; existimandum esse; Diabolum necessitatem peccandi homini inducere: sive hominem etiam invitum & nolentem pro suo libitu obtorto quasi collo trahere, & ad peccandum coactivè impellere.

154. Ac proinde quod Satanus in Judam intrasse & pravas cogitationes in cor ejus immisisset; nec non suis laqueis hominem captivum tenere dicitur, non sic accipiendum, quasi nescientem, nolentem ac reluctantem obtorto collo hominem rapiat, & voluntatem ejus transversam violenter agat: verum ita intelligendum, quod objecta homini offerat, & rationi tenebras, dolos, mendaciaq; suggerat, ac deniq; appetitum sensitivum incitet & blandis illecebris alliciat, ut in peccatum volens homo consentiat.

155. Hoc ergo modo ab hisce causis peccata existunt, suamq; trahunt originem: non quidem invito & efficaciter impedire laborante, sed spontaneè permittente Deo. Si enim Deus non permittere, sed efficaciter impedire cū lapsus Diaboli & hominis, tūm omnia alia inde dimanantia peccata voluisset, utiq; potuisset, siquidē voluntati ejus nemo potest resistere, Rom. 9, 19. & ipse facit quaecunq; vult, Psal. 115, 3.

156. De qua Dei permissione haec & ejusmodi alia Scriptura dicta loquuntur. Syr. 15, 14. Ipse hominem creavit ab initio eumq; arbitrio consilij sui permisit, v. 17. Ignem & aquam tibi posuit, ad utrum voles manum porrige Ps 81, 12. Non paruit populus meus voci meae, & Israël noluit mihi obtemperare. Permissi igitur eos fortitudini cordis eorum, & ambulârunt in consilijs suis. Act. 14, 16. Deus prae teritis aetatibus sivit gentes suis ipsarum vijs ambulare.

157. Sed, inquis, quia impedire Deus potuit peccatum, & tamen noluit impedire, sed fieri volenter & spontaneè permisit, videtur Deus non solum injuste egisse, quod homini periculosissimè lapsuro suam, cū potuisset, non suffulcivit manum; sed etiā peccati auctor esse; siquidem id fieri sivit & permisit, cū tamen impedire potuisset, facillimè.

158. Respondeo; 1; Deum non posse ullo modo accusari injustitia; siquidem homini, quem tantis viribus instruxerat, ut potuisset per se lapsum praecavere, ad id non fuit obstrictus. Certè qui quippiam agendo pec-

do peccat, & peccati autor existit, is aut agit, quod non debet, aut non agit quod debet. Jam verò de Deo neutrum horum dici potest; quòd nimirum peccatum permittendo, aut non egerit quod debuerit, aut egerit quod non debuerit. Ergo quoq; de illo dici non poterit, quòd peccatum permittendo peccàrit injuste q; fecerit.

159. Deindè certum est Deum non absolutà suà potentiã sed ex pacto & lege conductã cum homine egisse, per media nimirum commoda (permissionem boni & comminationem mali) ac ordine legitimo. Licet igitur peccatum prohibere suã potentiã potuisset; non tamen prohibuit; quia prohibere non debuit, ne turbaret ordinem & suum opus destrueret.

160. Tertio idè permittit Deus peccatum fieri, quia scivit posse se inde bonum elicere finem; sive id ad bonum finem reducere. Quã de re præclare & eleganter Augustinus (lib. de corrupt. & grat. c. 10.) Quia creavit omnia valde bona, & mala ex bonis exoritura esse præscivit, scivit magis ad suam potentissimam bonitatem pertinere etiam de malis bene facere, quàm mala esse non sinere. Item; Deus igitur permittit hominem tentari, quem sciebat esse casurum, quia simul videbat, eo casu se uti posse ad misericordiam & justitiam declarandam, dum ex damnata massa alios justè puniet, alios misericorditer liberabit.

161. Dum autem Deus scienter & spontaneè, ut homines peccent, omnis q; generis flagitia ac scelera perpetrent, permittit, non uti q; otiosus omninò est spectator, sed negotiosus moderator.

162. Primò enim Deus peccata fieri permittendo sua sapius justissima exercet atq; exsequitur judicia, quando nimirum se deserentes deserit, ijsq; divinam suam gratiam subtrahit; nec non sinit ut homines partim proprijs cupiditatibus acriter stimulati, partim à Diabolo efficaciter persuasi atq; incitati, magis ac magis peccatorum cœno immergantur, & in quævis flagitia præcipites ruant. Rom. 1, 28. Sicut non comprobârunt ut Deum agnoscerent: ita tradidit eos Deus in mentem omnis judicij expertem, ut facerent, quæ minimè conveniunt. Oppleri omni injustitiã, scortatione, improbitate, avaritiã, malitiã ple-

ni invidia, cæde, contentione, dolo, malignitate, susurrone. Obrectatores, Dei ofores, contumeliosi, superbi, gloriosi, inventores malorum, parentibus immorigeri: Insipientes, sædisfragi, charitatis expertes, implacabiles, immanisericordes.

163. Deinde metas quoque determinat, quatenus & quousque impij iniquitatem exercere & operari debeant. Non enim permissione Dei usque eò relaxatur frantum impijs, ut quasi prorsus liberi & soluti, quando, quatenus & in quantum ipsis libet ac placet, in periculosa iniquitatis regione vagari, peregrinari atque grassari queant; sed quoties liberius exspatiari volunt Deus repagula illis objicit, & duro sui regiminis freno eos coercet.

164. Testantur hoc Scriptura testimonia: Gen. 27, 41. Esau dixit in corde suo; venient dies luctus patris mei, & occidam Jacob fratrem meum: hoc propositum ita fregit & mutavit Deus, ut Esau osculo fratrem redeuntem exciperet, ut Gen. 33, 4. legimus, Num. 22. Bileam intendit maledicere populo, & quidem eò pergit, sed à Domino prohibetur in via per angelum. Jobi, 1, 12. Univerſa qua habet in manu tuâ sunt, tantum in ipsum non extendas manum: & c. 2, 6. Ecce in manu tuâ est, veruntamen animam ejus serva. Sic Semei, de quo 2. Reg. 16, 5. fit mentio, habebat animum maledicum, & propriâ suâ voluntate, ad maledicendum erat propensus. Permisit igitur Deus ipsum cordis sui desideria explere, sed ita ut corruptam ejus voluntatem inclinaret ac flecteret ad maledicendum potius Davidi in pœnam, quam alij cuiquam innocenti. Sic Philistini atram sui hostilis animi bilem in Judæos evomere non poterant, antequam Deus populum Judaicum ob multa ac varia ejus peccata punire volens frantum ipsis relaxaret. 2. Par. 21, 16. 165. Tertio Deus pessima impiorum consilia, & perniciosissimos conatus sæpè vertit ac commutat in bonum: quemadmodum Josephus discretè testatur, Gen. 50, 20. Vos, inquiens, cogitastis de me malum, sed Deus illud in bonum convertit. Haud equidem secus ac Medici illo veneno, quod vipera ad corpora hominum ledenda & inficienda fecit & apparavit, ad eadem curanda sæpissime adhibent.

Quarto

166. Quarto peccata illa impiorum enormia permittit quidem Deus, verum non impune; quasi licita sint, ipsiq; complacent; sed tandem severissime ea punit, inq; ijs puniendis iustitia sua gloriam augustissime illustrat, ut Sacra Biblia multis valde insignibus exemplis hoc ipsum nos satis plenè ac planè edocent.

167. Vbi si forsàn quis quærat volensnè an nolens, Deus peccata fieri permittat? & si volens, an nè, ut cuiquam videri queat, cum complacentiâ & impune? respondemus illi; Et utroq; modo, & neutro. Vtroq; modo; si volenter permittere pro spontaneè permittere; nolens vero, pro, improbens & odio habens, accipiatur. Neutro; si volens idem sit, quod approbens & amans; nolens verò idem, quod invitus, coactus, impedire efficaciter laborans.

168. Respondere etiam ad propositam hanc questionem alio possumus modo: nimirum permissionem Dei partim voluntariam esse, partim involuntariam; sive, in illa simul & exsors aliquid, & aliquid exsors inesse. Quatenus enim permissio ad ipsum peccatum refertur, involuntaria est, quia Deus odit & averfatur peccatum, illudq; vult minime; quatenus verò ad finem; non quem ipsi impij intendunt; sed què optimus Deus pro summa sua sapiètia inde elicit ac educit, est voluntaria.

169. In quarum responsionum neutra ullam videmur implicare contradictionem: siquidem in illa non opposito reverà sensu; in hac non eodem sed diverso respectu dicimus, quod dicimus: ut cuius rem diligentius consideranti apertissime patet.

170. In utraq; autem abundanter satisfacimus etiam alteri annexæ questionem; dum negamus; Deum volentè, id est, approbantem & amantem permittere peccata; item, Dei permissionem respectu ipsius peccati esse voluntariam. Hoc enim si affirmaretur à nobis omnino inde infallibili consequentia colligi posset: Deum cū complacentia, adeoq; cū quod approbat, amat, ipsiq; complacet non possit odio habere, multo minus punire, impune permittere flagitiorum perpetrationem.

171. Cum itaq; Deus neutiquam sit otiosus peccatorum spectator, sed expositis jam modis & respectibus circa illa versetur & occupetur;

quilibet intelligere potest facillimè; Providentiam Divinam nullo modo esse à malis hominum actionibus prorsus semovendam atq; sequestrandam, sed in illis & ad illas concurrere. Quod quomodo & quatenus fiat paucis usq; brevibus aphorismis ostendemus atq; indubiamus.

172. I. Providentia divina sustentat in homine non solum naturam, sed quoq; facultatem motricem, ut superstes maneat, & agere seq; movere queat.

173. II. Providentia divina nullà individuali (respectu scil. singularium & ad certum nō dē nō determinatarum actionum) efficaciam malas actiones fieri procurat: ideoq; ad illas non à priori, ut causa ad effectum; sed à posteriori, ut adjunctum occupatum ad subjectum occupans, referenda est.

174. III. Providentia divina actionum malarum ab homine proficiscentium metas cum temporis tum modi constituit ac figit, ut nec citius vel tardius, nec liberius vel impeditius fiant, aut fieri queant, quam illas fieri divina providentia placet.

175. IV. Providentia divina actiones hominum malas ita moderatur, regit ac gubernat, ut boni quid tandem inde ebulliat, adq; Ecclesiam & pios redundet.

176. V. Providentia divina actiones hominum malas coercet, castigat, punit: ac ita iustissima sua judicia circa illas & in illis exercet atq; exequitur.

177. In horum aphorismorum secundo de Providentia, quod diximus, imprimis etiam tenendum putamus de præscentiâ Dei; quam ut simpliciter generalem esse, & non solum ad bona sed etiam ad mala extendi nullum est dubium; ita malas actiones causaliter producere si-ve efficaciter procurare, illisq; necessitatem inferre & imponere, dictum absurdum est ac impium.

178. Nam non ideo lapsus est Adam, non ideo posteri ipsius peccata committunt, quia Deus præscentit; sed ideo Deus præscentit, quia ita futurum erat. Quod si aliter eventurū fuisset, aliter Deus præscentisset.

179. Atq; ita non actiones mala à præscentiâ Dei; sed hac ab illis depen-

dependet; nec tamen sequitur præscientiam Dei esse incertam; siquidem Deus ita quilibet præscit, prout est futurum; aliter id præsciturus, si alium eventum esset sortiturus.

180. Dependet autem præscientia Dei ab actionibus malis non ut effectum à causâ constitutivâ; sed ut adjunctum occupatum à subjecto occupante. Quemadmodum enim visio non est aut fit absq; re visibili, nec esse aut fieri potest, & tamen nequaquam à re visibili ut à causâ constitutivâ dependet; ita etiam Deus præscire malas actiones dici quidem non posset, nisi malæ actiones eventuræ certò fuissent: nec tamen propterea statuendum est actiones malas esse causam constitutivam divinæ præscientiæ.

181. Præscientiam Dei à rebus præscitis dependere quod dicimus, absurdum si cui videatur; siquidem nihil sit in Deo, quod aliunde dependeat; is sciat, distinguere nos inter facultatem præsciendi, & inter actum præsciendi. Facultas præsciendi in Deo non dependet ab ulla re, quacung; illa demum extra Deum fingi queat; ceu visus vel videndi facultas in homine non dependet à re visibili. Actus autem præsciendi à rebus præscitis omninò dependet, & nunquam produceretur, nisi res quædam essent certò futuræ; ceu visio omninò à rebus visibilibus dependet, & nunquam existeret, nisi res essent visibiles.

182. Sic quoq; si mirum cui videatur, præscientiam Dei non injicere peccatis præscitis necessitatem, & nihilominus tamen esse certissimam maximeq; infallibilem, is consideret duo hæc sequentia exempla similia, & rem totam habebit planissimam. Medicus ex periculosa morbi constitutione mortem certò subsequituram præscit ac prævidet: nec tamen hæc prævisione ullam ægroto imponit moriendi necessitatem; siquidẽ ille nihilominus moriturus fuisset, etiamsi Medicus id non prævidisset. Similiter Astronomus ex cursu & positione planetarum prævidet, præscit ac prædicat illo vel illo temporis articulo certò futuram Lunæ vel Solis eclipsin: quâ suâ prævisione ac prædictione non equidem necessitatem infert eclipsi, etiam aliàs absq; illâ ex veris & proprijs suis causis eventuræ. Et licet uterq; cum Medicus tum Astronomus, non

non imponant rei præscitæ necessitatem, non tamen inde sequitur illorum præscientiam & prævisionem esse incertam ac dubiam: siquidem ita rem prævident, ut certò ex causis satis cum idoneis tum sufficientibus oritura est: aliter illam præscituri, si aliter eventura esset.

183. Deniq; moveri etiam hîc solet questio; Cur Deus hominem, quem, si talis crearetur, certò lapsurum præsciebat, creârit labilem? Cur non talem condiderit, qui nullâ ratione ad lapsum inclinare, ne dicam labi potuisset? quam quoq; breviter explicare & solvere opera pretium judicamus.

184. Labilem esse duplici modo ac sensu potest accipi; vel de conditione & statu tali, in quo quis, si ita vult & ipsi placet, potest labi; vel de qualitate ad lapsum inclinante & propendente.

185. In priori sensu concedimus hominem esse creatum labilem; in posteriori verò sensu neutiquam.

186. Causas autem cur eo sensu labilem Deus creârit hominẽ damus quas possumus; 1, quia Deus voluit creaturã condere non sibi æqualem sed se inferiorẽ; ideoq; non simpliciter immutabile, sed pro propriâ ejus voluntate ac bene placito mutabile: 2, quia voluit sibi cultũ ab homine præstari prorsus voluntariũ & non pro natura conditione necessarium.

187. Quibus causis qui acquiescere nec volunt nec possunt, sed ingenij sui acie ad ipsam usq; divitiarum divina sapientiæ profunditatem perungere, eamq; prorsus emeriri curiosius satagunt, illi videant ne proprio suo exemplo discant, proprio suo malo experiantur verum esse, imò verissimum illud Spiritus Sancti pronunciatum; Qui scrutatur majestatem, opprimetur à gloriâ.

188. Qui verò illis acquiescunt & contenti sunt, illi nobiscum & pleniorẽ perfectiorẽq; rerum omnium divinarum cognitionem in celesti Academia, ubi Deum à facie ad faciem contemplantur, ac ita uti est inuicemur, percipiendam certã ac indubitatã æneogoeicæ expectent: & gratias agant, gratesq; canant animo maxime devoto Deo ter. Opt. Max. pro communicata nobis in hac ærurnarum ac tenebrarum valle tantã rerum mysticarum salutem nostram concernentium cognitione, quantã nobis est ad vitam æternam obtinendam necessaria: & deniq; supplices eundem Deum rogent, ut ab incorrupto adhuc Ecclesiæ agro Seminãtores zizaniorum longè abigat ac propellat, & nos dulci ac sano celestis sui verbi pabulo largiter ad finem usq; vitæ vesci benignè largiatur.

F I N I S,

dependet; nec tamen sequitur præsci-
dem. Deus ita qui dilibet præscit, prou-
rus, si alium eventum esset sortitura
180. Dependet autem præscientia
effectum à causâ constitutivâ; sed ut
occupante. Quemadmodum enim vi-
nec esse aut fieri potest, & tamen non
constitutivâ dependet; ita etiam
quidem non posset, nisi mala actiones
men propterea statuendum est action-
vam divinâ præscientiâ.

181. Præscientiam Dei à rebus præ-
absurdum si cui videatur; siquidem
pendeat; is sciat, distinguere nos in-
inter actum præsciendi. Facultas
ab ulla re, quæcung, illa demum exte-
videndi facultas in homine non de-
præsciendi à rebus præscitis omnino
retur, nisi res quedam essent certò
sibilibus dependet, & nunquam ex-

182. Sic quoq, si mirum cui vide-
peccatis præscitis necessitatem, &
maximeq, infallibilem, is consider-
lia, & rem totam habebit planissimam
constitutione mortem certò subsequen-
tamen hac prævisione ullam egrotum
quidè ille nihilominus moriturus præ-
vidisset. Similiter Astronomus ex
videt, præscit ac prædicat illo vel
Luna vel Solis eclipsin: quâ suâ præ-
necessitatem infert eclipsi, etiam
suis causis eventura. Et licet ut

te incertam; siqui-
aliter id præscitu-

nibus malis non ut
cupatum à subjecto
fit absq, re visibili,
visibili ut à causâ
malas actiones dici
tò fuissent: nec ta-
causam constitui-

ndere quod dicimus,
ro, quod aliunde de-
m præsciendi, &
in Deo non dependet
queat; ceu visus vel
visibili. Actus autem
nunquam produce-
tò omnino à rebus vi-
s essent visibiles.

tiam Dei non injicere
amen esse certissimam
quentia exempla simi-
s ex periculosa morbi
cit ac prævidet: nec
endi necessitatem; si-
Medicus id non præ-
visione planetarum præ-
articulo certò futuram
edictione non equidem
ex veris & proprijs
icus tum Astronomus,
non

